

*Нездоймінов С. Г., к.е.н., доцент
Гуцуляк М., магістрант
Одеський національний економічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НЕМАСОВИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Головним завданням державного та регіонального управління в умовах сталого розвитку є структурна перебудова економіки України на засадах обов'язкової інтеграції екологічної політики в стратегію економічних реформ. Всесвітнім економічним форумом підготовлено та опубліковано результати глобального дослідження із супроводжуючим його рейтингом країн світу за рівнем екологічної ефективності. Позиції в рейтингу розподілені на підставі Індексу екологічної ефективності 2018 (The Environmental Performance Index 2018), що відображають досягнення країн у сфері управління природними ресурсами та їх раціонального використання. Індекс екологічної ефективності 2018 оцінює стан навколишнього середовища та життєздатність екосистем 180 країн світу. У цьому році лідером за рівнем екологічної ефективності визнано Швейцарію. У першу десятку лідерів також увійшли Франція, Данія, Мальта, Швеція, Великобританія, Люксембург, Австрія, Ірландія та Фінляндія. Наша держава в рейтингу посіла 109 сходинку і опинилась між Туреччиною (108) та Гватемалою (110) (див. рис.1). Значення Індексу сформоване за шкалою від 0 до 100 (гірше-краще) на підставі оцінки 24 показників, згрупованих у 10 категорій, які відображають різні аспекти стану оточуючого природного середовища та життєздатності екосистем (збереження біологічного різноманіття, ступень навантаження економічної діяльності на оточуюче середовище, ефективність державної політики в сфері екології тощо). У 2018 році Індекс України склав 52,87 бали [1]. Найгірше значення отримав показник, який оцінює втрати нами лісового покриву (14,08). Крім того, ряд показників оцінено менше, ніж на 50 балів (див. рис.2).

Рис.1. Україна в рейтингу країн за рівнем екологічної ефективності, 2018

Рис. 2. Значення Індексу України за категоріями стану оточуючого природного середовища, 2018

Найкращий бал (88,71) присвоєно Україні за категорією «забруднення важкими металами», яка розглядає вплив наявного у повітрі, воді, ґрунті та штучних матеріалах свинцю на стан здоров'я людей.

Звернемо увагу на результати двох соціологічних опитувань щодо ставлення громадян України до довкілля, які проводилось Соціологічною агенцією "Фама" на замовлення Ресурсно-аналітичного центру "Суспільство і довкілля" (травень 2018 року; в рамках проекту "Екологічно свідомий громадянин – запорука успішного виконання Угоди про асоціацію" за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду "Відродження" в рамках грантового компоненту проекту Громадська синергія), а також соціологічне опитування щодо ставлення громадян ЄС до довкілля, яке регулярно проводить Євробарометр (листопад 2017 року). За результатами опитування відмічається, що загальна кількість екологічних практик громадян є значно нижчою в Україні, ніж в ЄС, а переважна частина таких практик в Україні пов'язана з економічною мотивацією (наприклад, зменшення споживання енергії та води). 43%, опитаних мешканців України зменшили споживання енергії, 36% - сортували більшу частину сміття для утилізації, 29% - почали користуватись екологічно чистішим транспортом та відмовились від купівлі одноразових пластикових виробів, 23% - зменшили побутове споживання води. Тим не менше, кожен десятий українець нічого не зробив за останніх півроку для захисту довкілля. 48,2% не зменшили використання одноразових поліетиленових пакетів, а лише 1,8% ніколи їх не використовували. Суттєво відстає Україна і за купівлею товарів місцевих виробників. Європейці більше схильні купувати екологічно безпечні товари, хоча ставлення до екомаркування товарів є доволі однаковим [2].

Громадяни України вважають пріоритетними такі сфери екологізації довкілля: управління відходами і ресурсами (48,8%), охорону природи (41,5%) та якість води й управління водними ресурсами, включаючи морське середовище (40,3%). Мешканці усіх регіонів України визначили напрямки "управління відходами і ресурсами" та "якість води й управління водними ресурсами, включаючи морське середовище" пріоритетними щодо реформ у сфері охорони довкілля. Підтримка такої пріоритетності відповідає баченню українцями основних екологічних проблем – зростання кількості відходів, вважає найважливішою екологічною

проблемою – 37,4% українців, скорочення популяції чи вимирання видів – 34,8%, а брак питної води – 30% [2].

Фахівці підкреслюють, що активізація сімейного господарювання на селі, сприяння розвитку екологічних проблем та відродження національних традицій через практику «зеленого» туризму сприяє волонтерському рухові, патріотичним настроям, забезпечує альтернативну зайнятість, у тому числі за рахунок розвитку ремесел та промислів, тренінгів та освітніх практик, культурологічної діяльності [3].

Протягом 2011-2015 років Європейська Комісія виступила з декількома важливими ініціативами у галузі ефективності використання ресурсів, кульмінацією яких став «Пакет циркулярної економіки», прийнятий у грудні 2015 року. Економіка замкненого циклу або циркулярна економіка (англ. Closed-loop economy, Circular economy) — модель економічного розвитку, заснована на відновленні та раціональному споживанні ресурсів, альтернатива традиційній, лінійній економіці [4, с.95]. Європейський Союз запровадив ініціативу - побудувати «зелену» інфраструктуру екосистемних послуг. За визначенням фахівців ООН, екосистемні послуги представляють собою безліч вигід, якими природа наділяє суспільство. Екосистемні послуги створюють можливості для життя людей, наприклад, шляхом надання їм калорійної їжі і чистої води, регулювання захворювань і клімату, сприяння запиленню культур і формування ґрунтів, а також забезпечення туристичних, рекреаційних, культурних потреб населення.

Сучасними трендами розвитку екосистемних послуг у сфері немасових видів туризму є: 1) фермерський туризм, – як швидко зростаючий ринок послуг, що дозволяє городянам поєднуватися з природою; 2) туризм на природоохоронних територіях з водними акваторіями та рибальськими селищами. Фахівці вважають, що послуги рекреаційної рибалки – це зростаючий туристичний сектор з приблизно 118 мільйонами рибалок у розвиненому світі; 3) природний туризм у лісах, який слід враховувати у регіональному плануванні та управлінні лісгосподарською діяльністю. Таким чином, доходи від «зеленого» туризму можуть стати стимулом для впровадження

заходів сталого розвитку сільських та природоохоронних територій, регіональної інфраструктури [5;6].

Для розвитку немасових видів туризму, Міністерство аграрної політики України у регіонах країни ініціювало роботу щодо формування шести агро-рекреаційних кластерів у рамках реалізації Концепції розвитку сільських територій. Функціонування аграрних рекреаційних кластерів дозволить розвивати мережу «зеленого» та аграрного туризму у сільській місцевості. Отже, створення умов для збалансованого розвитку агроєкосистем, розвиток немасових видів послуг «зеленого» туризму, буде мати позитивний ефект в умовах регіонального розвитку та самозабезпеченості сільських територій України.

Список використаної літератури:

1. The position of Ukraine in the rating of environmental efficiency in 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciyi-ukrayiny-v-reytingu-ekologichnoyi-efektyvnosti-u-2018-roci>
2. Екологічна свідомість в Україні та в ЄС : топ-5 подібностей та відмінностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/09/24/7087297/>
3. Плотнікова М.Ф., Мартинчук І. В. Зелений туризм як механізм багатофункціонального розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/19.pdf
4. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/4203-2017-natsionalna-dopovid-tsili-staloho-rozvytku-ukraina-iaka-vyznachaie-bazovi-pokazyky-dlia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytkutssr>
5. Andryeyeva N., Nezdoyminov S., Martyniuk O. "Green" infrastructure of the economy of recreational nature use // Baltic Journal of Economic Studies, 2018, 4(4), 6-13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/issue/view/18>
6. Шикіна О. В. Моніторинг туристичного потоку в контексті стратегії регіонального розвитку / О. В. Шикіна, С. Г. Нездоймінов // «Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global», conferința internațională științifico-practică, 29 februar, 2016.– Chisinau, 2016. – p.167 – 171.